

УДК 343.2/7

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.4.18>

О. В. Острогляд

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»,
професор кафедри права та публічного управління
Університету Короля Данила

ЗАКОН ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

В даній статті розкрито характеристику основного підходу до розуміння джерел кримінально-правової політики при якому перелічуються види джерел, які в сукупності і є джерелами кримінально-правової політики. Перелік джерел кримінально-правової політики України відповідає її сучасному історичному розвитку і, відповідно, може змінюватися в частині його складових, але загальний перелік залишається сталим: – Конституція України; – Закони України; – підзаконні нормативно-правові акти; – судовий прецедент; – Міжнародні договори. Зазначено, що вплив кожного з них на формування та реалізацію кримінально-правової політики є різним, як і наповнення, оскільки політична складова політики і визначає її основу, те що складає її базу. Основу законів, як джерела кримінально-правової політики складає Кримінальний кодекс України. Значення цього документу важко переоцінити, оскільки саме Кодекс встановлює підстави кримінальної відповідальності, окреслює коло суспільно-небезпечних діянь, визначає види та розмір покарань за їх вчинення та ін. При характеристиці джерел враховано сучасні зміни до чинного законодавства України, зокрема, щодо приведення у відповідність кодифікованого кримінального та кримінального процесуального законодавства. Акцентовано увагу на окремих аспектах дії кримінального закону, а саме, щодо визнання джерелом законів, які вже припинили свою дію. Окрему увагу приділено принципам, яким мають відповідати закони. Звернуто увагу на те, що усунути необґрунтовані зміни до законодавства можна лише шляхом встановлення відповідних правил таких змін, що передбачатимуть конкретні заходи за їх недотримання. Загалом визначено, що, «закон», як джерело кримінально-правової політики, має відповідати принципам правової визначеності та стабільності кримінального законодавства. До законів, що є джерелами кримінально-правової політики відносяться кодифіковані закони (в першу чергу Кримінальний кодекс України) та некодифіковані закони. При чому джерелом кримінально-правової політики є не тільки діючий закон, а й той що підлягає застосуванню з певних причин.

Ключові слова: джерело, кримінально-правова політика, кримінальний закон, чинність, кодекс, правова визначеність, стабільність законодавства.

Постановка проблеми. Кримінально-правова політика – системоутворюючий елемент державної політики у сфері протидії злочинності, яка розробляє стратегію і тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами [6, с. 9]. Кримінально-правова політика є системоутворюючим фактором інших політик, що входять в структуру політики протидії злочинності – кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної. На сьогодні, таке розуміння, незважа-

ючи на велику кількість визначень саме кримінально-правової політики, сприймається більшістю дослідників у цій сфері. На відміну від того, що входить в джерела останньої. І навіть, якщо прийняти за основу традиційний підхід, що джерелами кримінально-правової політики є окремі джерела (джерела права), які в сукупності і утворюють таке явище, як «джерела кримінально-правової політики», то вплив кожного з них на формування та реалізацію кримінально-правової полі-

тики є різним, як і наповнення, оскільки політична складова політики і визначає її основу, те що складає її базу.

На перший погляд з таким джерелом як «Закон» не мало би бути проблем в визначенні, проте це не зовсім так. Виникають запитання, які кодифіковані і некодифіковані закони входять в джерела кримінально-правової політики, які особливості їх застосування, яким принципам мають відповідати ці закони тощо.

Стан опрацювання. В науці кримінального права існує декілька підходів до розуміння джерела кримінально-правової політики України, ці підходи змінювалися з історичним розвитком нашої держави, зміною її правової бази.

Будь-які класифікації мають право на існування, оскільки збагачують основу кримінально-правової політики, укріплюють її.

Зокрема, Бібік О.Н. вказує серед джерел науку кримінального права. Можна погодитися з визначенням науки кримінального права як складової частини юридичної науки, яка являє собою систему кримінально-правових поглядів, ідей, уявлень про кримінальний закон, його соціальну обумовленість та ефективність, закономірності та тенденції його розвитку та вдосконалення, про принципи кримінального права, теорії кримінального права та перспективи його розвитку, про закордонне кримінальне право [1, с. 176–177].

Пузіков Р.В. як джерело права визначає і доктрину, під якою розуміється наука (теорія, концепція, ідея), яка у всіх випадках використовується в правотворчому і правозастосовному процесах [9, с. 133].

Як відмічає Н.А. Лопашенко, під джерелами кримінально-правової політики можна розуміти: 1. Фактори, що породжують дану політику, що включають соціальні (соціальні фактори, матеріальні і духовні умови життя суспільства), ідеологічні (сукупність ідей про те, яка кримінально-правова політика потрібна цій державі і суспільству) і правові (вимоги, що формуються в суспільстві про правову основу політики, про те якими мають бути закони) джерела. 2. Форми вираження кримінально-правової політики держави, оскільки в них декларуються цілі, задачі

і напрямки кримінально-правової політики держави, основні принципи її реалізації, визначається сфера забороненого кримінальним законом, вирішуються інші питання кримінальної політики. 3. Традиційний підхід при якому перелічуються види джерел, до яких належать: міжнародно-правові акти, Конституція, закони та деякі підзаконні акти [5, с. 27–28].

Спільним для всіх перелічених підходів є те, що вони виходять з загального розуміння джерела, під яким Великий тлумачний словник сучасної української мови серед декількох варіантів пропонує розуміти – те, що дає початок чому-небудь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало [2, с. 291].

Саме традиційний підхід розуміння джерел кримінально-правової політики є найбільш поширеним, тому його і візьмемо за основу.

Якщо осучаснити цей традиційний підхід [6, с. 10], то до джерел кримінально-правової політики України на даному етапі розвитку Української держави відносяться: Конституція України; Закони України (в першу чергу, Кримінальний кодекс України та інші закони); підзаконні нормативно-правові акти, в випадку якщо вони визначають концептуальні підходи кримінально-правової політики, або конкретні заходи її реалізації; судовий прецедент (Рішення ЄСПЛ щодо України, а також рішення, які містять усталену правову позицію ЄСПЛ; Рішення Конституційного Суду України; Постанови Пленуму Верховного Суду України, якщо вони не суперечать Правовим позиціям Верховного Суду; Правові позиції Верховного Суду); Міжнародні договори, ратифіковані Україною, які так чи інакше впливають на національне кримінальне законодавство.

Саме через те, що «Закон» є загальновизнаним джерелом права, як джерело кримінально-правової політики він досліджується значно менше, що не позбавляє його дискусійних рис.

Метою статті є виокремлення видів законів, як джерел кримінально-правової політики, особливостей їх застосування в такій якості, а також принципів, яким мають відповідати закони, як джерела кримінально-правової політики.

Виклад основного матеріалу.

Основним джерелом кримінально-правової політики України є її **закони**. Кримінальний кодекс України 2001 року передбачив, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права, а також, що кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки Кримінальним кодексом.

Закони України про кримінальну відповідальність в подальшому підлягають включенню до Кримінального кодексу України. Значення цього документу важко переоцінити, оскільки саме Кодекс встановлює підстави кримінальної відповідальності, окреслює коло суспільно-небезпечних діянь, визначає види та розмір покарань за їх вчинення та ін.

Проте є і деякі проблемні питання щодо використання скасованих норм Кодексу.

Зокрема, Бібік О.Н. наголошує, що насамперед необхідно уточнити статус тих законодавчих актів, які вносять зміни та доповнення до КК. Відповідно до КК (ч. 2 ст. 3 ККУ – О.О.) нові закони, які передбачають кримінальну відповідальність, підлягають кодифікації-включенню в КК. У даному випадку ми маємо справу з кримінально-правовою фікцією, суть якої полягає у запереченні відокремленості даних законодавчих актів, наявності у них можливості саморегулювати кримінально-правові відносини. По суті, будь-який акт, яким вносяться зміни та доповнення до КК, повинен розглядатися як самостійний нормативний правовий акт. В даному випадку більш обґрунтовано розрізняти застосування окремо від КК нового кримінального закону, що має зворотну силу, і застосування нового кримінального закону, який, не володіючи зворотною силою, включається в КК і не діє самостійно. Дана теза знайшла підтвердження в судовій практиці. На самостійність зазначених вище законів звертає увагу і КК (ч. 1 ст. 5 ККУ – О.О.), який передбачає можливість мати зворотну силу тільки за кримінальним законом, що покращує становище особи, що вчи-

нила злочин. Більше того, тут же йдеться саме про новий кримінальний закон який безпосередньо і самостійно регулює кримінально-правові відносини – пом'якшує покарання за діяння і дійсно, в даному випадку як закон, що має зворотну силу, виступає не чинний КК, а тільки той законодавчий акт, який вносить до нього зміни або доповнення [1, с. 81].

Далі необхідно визначити роль в системі кримінального законодавства законодавчих актів, зокрема КК 1960 р, які до набуття чинності новим КК передбачали кримінальну відповідальність і були визнані такими, що втратили чинність, а також старих редакцій положень КК, які пізніше були змінені або виключено. Проаналізуємо зазначену проблему на прикладі КК 1960 р. Відповідно до чинного КК 2001 року, КК 1960 визнаний таким, що втратив чинність (Прикінцеві та перехідні положення. Розділ I. 1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 вересня 2001 року. 2. З набранням чинності цим Кодексом втрачають чинність: Кримінальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 року (Відомості Верховної Ради УРСР, 1961 р., № 2, ст. 14) із змінами, внесеними до нього, крім Переліку майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком, який пізніше також був скасований і замінений переліком майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами – О.О.). На перший погляд законодавчий акт, який втратив чинність, не може застосовуватися. Разом з тим КК 1960 р. застосовується до суспільних відносин за правилами зворотної сили закону у разі, якщо новий закон не виступає як закон, який має зворотною силою, тобто не покращує положення особи, яка вчинила злочин на момент дії КК 1960 р. Саме тому КК 1960 р. деякі вчені відносять до діючих джерел кримінального права та кримінально-правової політики.

Що на сьогодні для України дуже важливо через перегляд судових рішень періоду СРСР щодо реабілітації незаконно засуджених.

Це положення є принциповим стосовно ключових принципів кримінального права та кримінального процесу, зокрема, правової визначеності, стабільності кримі-

нального законодавства, загальнообов'язковості положень кримінального закону та обов'язковості судових рішень. Але інколи така дія закону, через зміну історичних епох, може створювати серйозні проблеми.

Стабільність Кримінального кодексу, як джерела кримінально-правової політики, потребує конкретних дій і рішень, що виступатимуть в якості запобіжників свавільної його зміни.

Кримінальний кодекс України 2001 року це напевне той кодекс, який впевнено тримає лідерство за кількістю внесених до нього змін. Зміни, які вносяться до цього важливого документу, як зазначає більшість дослідників Кримінального права, порушили його структуру і призвели до проблематики його застосування, що і мало наслідком створення Робочої групи для розробки нового Кримінального кодексу України.

Це напевно перший випадок в історії українського правотворення, коли діяльність робочої групи є повністю публічною та висвітлюється на спеціально створеному сайті – <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

Заради справедливості слід відзначити, що «ремонт» діючого кодексу продовжується і під час діяльності Робочої групи. Так протягом 2019 року зміни вносилися 15 Законами України, 2020 – 17, 2021 – 11, 2022 – вже 17 Законів «коригували» діючий ККУ (останній рік змін в більшості пов'язаний з війною).

Режим змін, який застосовують народні депутати, інколи призводить до колізій не тільки змістовного, але й навіть просто технічного характеру.

Наприклад, 1 липня 2020 року набула чинності група змін внесених 20.12.2019 року, серед яких було доповнено і ст. 49 ККУ. Ч.2 якої мали доповнити словами «а з часу вчинення кримінального проступку – п'ять років», ці слова мали додати до речення 3-го цієї частини, а додали до 2-го. І тепер дана частина позбавлена будь-якого змісту і виглядає так: «2. Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цих випад-

ках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання, **а з часу вчинення кримінального проступку – п'ять років** (виділено мною – О.О.). У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального правопорушення минуло п'ятнадцять років».

Пізніше ж ці недоліки, суто технічного характеру, призвели до прийняття правової позиції Верховним Судом, згідно якої фактично зник інститут зупинки строків давності звільнення від кримінальної відповідальності, що явно не може бути логічним.

Саме тому досить часто ставиться питання, щоб встановити в ККУ так звані «запобіжники», які б унеможливлювали безсистемне і неконтрольоване його доповнення, оскільки часто зміни до ККУ вносяться шляхом приховання в змінах до інших Законів України.

Перший крок в цьому напрямку було зроблено 19 травня 2020 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури внесення змін» (набрання чинності, відбулось 11.06.2020 року. І як помітно, цей Закон, що також вносив зміни до ККУ не називається про внесення змін до ККУ), який стаття 3 «Законодавство України про кримінальну відповідальність» була доповнена ч. 6 в наступній редакції «Зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення».

Проте, майже одразу ця норма була порушена. 19.06.2020 приймається Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів», яким вносяться зміни до ККУ ст.ст. 199, 222-1, 222-2, 223-1, 223-2 (виключається), 224, 232, 232-1, 232-3. А потім ще ряд змін, що порушують новоприйняту вимогу.

Проте було багато змін, що вже відповідають чинній нормі статті 3 ККУ.

Проблема в тому, що встановлений в ст. 3 ККУ «запобіжник» не передбачає наслідків його недотримання. Тому ситуація потребує подальшого врегулювання. Одним з варіантів може бути запропонований в Проєкті ККУ. В якому розміщена відповідна стаття «1.1.3. Презумпція знання та стабільність Кримінального кодексу» в якій, зокрема, є ч.3 з наступним текстом:

«...3. Закон про внесення змін до цього Кодексу, що порушує вимоги частини 2 цієї статті, є нечинним...» [8].

Відповідно Проєкт має більш розгорнуте і зрозуміле розуміння стабільності кримінального законодавства; а головне на відміну від чинної норми має чітко визначений наслідок недотримання правил прийняття та оприлюднення змін до ККУ – **«3. Закон про внесення змін до цього Кодексу, що порушує вимоги частини 2 цієї статті, є нечинним».**

Як видно з викладеного матеріалу, це джерело кримінально-правової політики України в найближчому майбутньому підлягає корінній переробці, що в першу чергу було зумовлено прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, а тепер і створенням робочої групи з розробки Проєкту ККУ (Указ Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року «Питання Комісії з питань правової реформи»).

П. 7 ст. 3 новоприйнятого Кримінального процесуального кодексу передбачав, що закон України про кримінальну відповідальність складають законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки).

Таким чином передбачалося, що складова джерел кримінально-правової політики України «закони України», в першу чергу, складає Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки (тепер це положення змінено і викладно так – 7) закон України про кримінальну відповідальність – законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність). Дане положення викликало ряд змін до чинного Кримінального кодексу України, що змінили багато термінологічних понять, але були дуже

поверховими, що призвело до подальших непорозумінь.

Зміни, які набрали чинності 1 січня 2020 року у відповідності з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» породжують нові проблеми через недосконалість запропонованих норм.

Як приклад, візьмемо ситуацію з класифікацією злочинів згідно Кримінального кодексу України, яка, як загальновідомо, має не лише теоретичне, але й суттєве практичне значення, оскільки ув'язує між собою багато інститутів кримінального права.

Згідно попередньої редакції злочини класифікувалися на (стаття 12): злочини невеликої тяжкості, злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини, особливо тяжкі злочини.

Запропоновані зміни з 2020 року нам визначають такий варіант класифікації, в тій же статті 12: кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.

Злочини ж, в свою чергу, поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Все ніби на перший погляд зрозуміло замість 4 елементів: злочини невеликої тяжкості, злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини та особливо тяжкі злочини; ми отримуємо 4 нові елементи: кримінальні проступки, нетяжкі злочини, тяжкі злочини та особливо тяжкі злочини. І як видно з подальшого роз'яснення зміни стосуються лише перших двох елементів з зазначених класифікацій.

Йдемо далі за змінами. В статті 14 «Готування до злочину» ... «2. Готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності» було замінено на: «у частині другій слова «злочину невеликої тяжкості» словами «кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання»». Так, що це за злочин «злочин, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі

на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання» в світлі запропонованих змін? Чи маємо ми по факту 4 чи 5 елементну класифікацію? Цю ситуацію мав би роз'яснити законодавець.

Далі за текстом можна знайти ще кілька «цікавих» моментів. Наприклад, в статтях 45-48 Розділу IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» (мова не йде про суперечність з презумпцією невинуватості, а суто про формулювання норми) слова «злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів» замінюються словами «кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень». Стосовно нетяжких необережних злочинів претензій жодних, адже це один до одного необережні злочини середньої тяжкості. А от стосовно кримінальних проступків виникають певні моменти, оскільки злочин невеликої тяжкості включає можливість застосування покарання до 2 років позбавлення волі і за умисні злочини, а кримінальний проступок такої можливості немає, оскільки обмежений покараннями не пов'язаними з позбавленням волі.

Таким чином, навіть короткий аналіз окремих положень Загальної частини Кримінального кодексу України свідчить, що зміни передбачені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» є поверховими і поспішними.

Наступним проблемним питанням, що потребує вирішення, є віднесення до джерел кримінально-правової політики законодавства України про амністію. Частина загальних положень цього інституту передбачається ККУ, а інша регулюється спеціальним законом [7] і законами, що видаються на його виконання.

Як вказує Бібік О.Н., специфіка проведення кримінальної політики та законодавчого регулювання кримінально-правових відносин часом вимагає видання нормативних правових актів, які не передбачають внесення будь-яких змін або доповнень до КК, але водночас регулюють кримінально-правові відносини. Йдеться

мову про нормативні акти про оголошення амністії. Зміст зазначених актів з погляду кримінального права поки що недостатньо досліджено у науці. До останнього часу заперечувалась належність акта про оголошення амністії до кримінального законодавства вважалося, що він належить до державного права, хоча має безпосереднє значення і для кримінального права [1, с. 89].

На його ж погляд, акти про оголошення амністії є нормативними, оскільки: 1) відповідно до чинного законодавства стосуються індивідуально невизначеного кола осіб і можуть передбачати звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання, скорочення покарання і чи заміну невідбутого покарання більш м'яким видом покарання, звільнення від додаткового покарання, зняття судимості; 2) передбачають нормування тих відносин, які вже були раніше врегульовані відповідно до кримінального закону; 3) є загальнообов'язковими. За загальним правилом, змінити порядок реалізації одного нормативного правового акта може лише нормативний правовий акт рівної з ним юридичної сили. Отже, юридична сила акта про оголошення амністії та кримінального закону має бути рівною [1, с. 90].

Проте на сьогодні існує певна суперечність Закону України «Про застосування амністії», Кримінального кодексу України та Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність. 27 жовтня 1999 року) [10]. А саме, ч. 2 ст. 86 ККУ передбачає, що «Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні кримінального правопорушення обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання», подібне ж положення передбачає і ст. 1 Закону України «Про застосування амністії в Україні» [7] «Амністія є повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних

винними у вчиненні кримінального правопорушення, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили». В вище згаданому ж Рішенні КСУ встановлено, що «Кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду». Тому, якщо амністія є звільненням від покарання, то незрозуміло, як це відбувається до набрання вироком законної сили.

Коняхін В. з приводу віднесення актів амністії до джерел кримінально-правової політики відзначає наступне, акти амністії, не скасовуючи і змінюючи кримінальний закон загалом, як би призупиняють його, замінюють собою цей закон у тій його частині, де йдеться про загальний (звичайний) порядок звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, пом'якшення покарання та зняття судимості. Одночасно актами амністії встановлюються нові, часом дуже радикальні, але у рази більші ліберальні правила повного чи часткового анулювання кримінально-правових наслідків скоєного злочину. Оскільки акти амністії звернені у минуле і завжди покращують становище особи, яка раніше вчинила злочин, на них поширюється не загальний, а екстраординарний порядок дії кримінального закону у часі. Інакше кажучи, вони мають лише зворотню силу. Крім того, не можна не враховувати, що акти амністії обмежені нетривалим (зазвичай 6-місячним) терміном дії. Після закінчення цього терміну вони втрачають правову силу, та Кримінальний кодекс у повному обсязі відновлює свою дію, відновлюючи свою колишню юрисдикцію. Таким чином, акти амністії виступають як «разове», «дискретне» джерело Загальної частини кримінального права. Зазначена специфіка зазначених актів цілком виправдовує їхню автономну форму зовнішнього закріплення [4, с. 19].

Висновки. Таким чином, «закон», як джерело кримінально-правової політики, має відповідати принципам правової визначеності та стабільності кримінального законодавства, що потребує встановлення дієвих «запобіжників», які унеможливають внесення необґрунтованих змін в першу чергу до Кримінального кодексу

України (це може бути окремим предметом дослідження).

До законів, що є джерелами кримінально-правової політики відносяться кодифіковані закони (в першу чергу Кримінальний кодекс України) та некодифіковані закони (наприклад, Закон України «Про застосування амністії в Україні»).

При чому джерелом кримінально-правової політики є не тільки діючий закон, а й той що підлягає застосуванню з певних причин. А якщо розглядати ширше як процес формування кримінально-правової політики, то джерелами останньої є і історичні джерела права.

Список використаної літератури:

1. Библик О. Н. Источники уголовного права Российской Федерации. СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. 243 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Вибрані праці / П. Л. Фріс. Івано-Франківськ : Фоліант, 2014. 652 с.
4. Коняхин В. Уголовный закон как источник общей части российского уголовного права. *Уголовное право*. 2002. № 1. С. 18–21.
5. Лопашенко Н. А. Уголовная политика. М.: Волтерс Клувер, 2009. 608 с.
6. Острогляд О. В. Основні положення кримінально-правової політики України та Кримінального права України (Загальна частина) [Текст] : навчальний посібник [в схемах та визначеннях, практичні завдання. 3-тє вид., переробл. та допов. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. 340 с.
7. Про застосування амністії в Україні Закон України. За станом на 03.07.2020 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 48. Ст. 263.
8. Проект Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
9. Пузиков Р. В. Сущность юридической доктрины как источника права. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2003. № 4. С. 133–138.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення поло-

жень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність). 27 жовтня 1999 року

Справа N 1-15/99, N 9-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99#Text>

Ostrohliad O. The law as a source of criminal law policy

This article describes the characteristics of the main approach to understanding the sources of criminal law policy, which lists the types of sources that are collectively the sources of criminal law policy. The list of sources of the criminal law policy of Ukraine corresponds to its modern historical development and, accordingly, may change in terms of its components, but the general list remains constant: – the Constitution of Ukraine; – Laws of Ukraine; – subordinate legal acts; – judicial precedent; – International agreements. It is noted that the influence of each of them on the formation and implementation of the criminal law policy is different, as is the content, since the political component of the policy determines its basis, what constitutes its base. The Criminal Code of Ukraine forms the basis of laws as a source of criminal law policy. The importance of this document is difficult to overestimate, since it is the Code that establishes the grounds for criminal liability, outlines the range of socially dangerous acts, determines the types and amount of punishments for their commission, etc. When characterizing the sources, modern changes to the current legislation of Ukraine are taken into account, in particular, regarding the harmonization of codified criminal and criminal procedural legislation. Attention is focused on certain aspects of the operation of the criminal law, namely, regarding the recognition as a source of laws that have already ceased to be in effect. Particular attention is paid to the principles to which laws must conform. Attention is drawn to the fact that unjustified changes to legislation can be eliminated only by establishing appropriate rules for such changes, which will provide for specific measures for their non-compliance. In general, it is determined that the «law», as a source of criminal law policy, must comply with the principles of legal certainty and stability of criminal legislation. Laws that are sources of criminal law policy include codified laws (primarily the Criminal Code of Ukraine) and non-codified laws. Moreover, the source of criminal law policy is not only the current law, but also the law that is subject to application for certain reasons.

Key words: source, criminal law policy, criminal law, validity, code, legal certainty, stability of legislation.